

Lise Gençleri Arasında Sigara, Alkol ve Madde Kullanım Yaygınlığı*

Dr. Kültegin ÖGEL**, Dr. Defne TAMAR**, Dr. Cüneyt EVREN**, Duran ÇAKMAK**

ÖZET

Amaç: Ülkemizde gençler arasında sigara, alkol ve madde kullanım yaygınlığına ilişkin çeşitli çalışmalar yapılmış olmakla beraber, bu araştırmaların farklı yöntemlerle yapılmış olması, bölgeler arası karşılaştırmayı güç kılmaktadır. Bu nedenle 15 ayrı ilde lise ikinci sınıf öğrencilerine yönelik bir araştırma planlanmıştır. **Yöntem:** Araştırmaya Adana, Ankara, Antalya, Denizli, Diyarbakır, Erzurum, İstanbul, İzmir, Kocaeli, Malatya, Muğla, Sivas, Trabzon, Van illeri alınmıştır. Toplam 20245 anket uygulanmıştır. Uygulanan anketlerin 18599'u geçerlidir. **Bulgular:** Yaşam boyu en az bir kez sigara kullananların oranı %63.9 iken, hergün sigara kullanım oranı %22 bulunmuştur. Öğrencilerin %17.3'ü son bir ay içinde en az bir kez alkol kullandığını bildirirken, %9'u haftada en az bir kez alkol kullandıklarını belirtmişlerdir. Yaşam boyu en az bir kez esrar kullanma oranı %3.6 uçucu kullanma oranı %8.6, uyuşturucu-uyarıcı madde kullandığını belirtenlerin oranı ise %3.3 bulunmuştur. **Tartışma:** Sigara ve alkol kullanım oranlarının yüksek olması dikkat çekici bir bulgudur. Sigara ve alkol dışındaki maddelerin kullanım oranlarının esrar kullanım oranı ile benzer düzeyde olması, bu maddelerin kullanım sıklığının küçümsenmeyecek düzeyde olduğunu göstermektedir. Uçucu madde kullanımına ilişkin yüksek oranlar, bu sorunun önemle ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Yıllar içinde değişimin saptanması için, bu anketin aynı yöntemle tekrarlanması gereklidir.

Anahtar Sözcükler: Türkiye, madde kullanımı, yaygınlık

SUMMARY: Tobacco, Alcohol and Drug Use Among High School Students

Objective: Although there are various studies concerning the prevalence of cigarette, alcohol and drug use among adolescents in Turkey, it is difficult to compare the results among different regions because of the different methods used in these studies. The aim of the present study was to investigate substance use among second year high school students in 15 different cities. **Method:** The research was conducted in Adana, Ankara, Antalya, Denizli, Diyarbakır, Eskişehir, Erzurum, İstanbul, İzmir, Kocaeli, Malatya, Muğla, Sivas, Trabzon and Van. A total of 20245 questionnaire forms were given to second -year high school students between the ages 15 and 17. The number of valid questionnaires is 18599. **Results:** It was found that while the rate of having smoked at least one cigarette during one's lifetime was 63.9%, the rate of smoking every day was 22%. 17.3% of students stated that during the past month they had drunk at least one alcoholic beverage and 9% stated that they drink alcoholic beverages once a week. The rate of having used a substance at least once in one's lifetime was 3.6% for cannabis, 8.6% for volatile substances, and 3.3% for other substances. **Conclusion:** The high rate of cigarette and alcohol use is an important finding. The usage rate of substances other than tobacco and alcohol is similar to the cannabis usage rate. This finding shows that the usage of these substances should be regarded seriously. The high usage rates of volatile substances shows the increasingly widespread use of this substance. To determine the changes over periods of years, this research must be repeated with the same method.

Key Words: Turkey, substance use, prevalence

**Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi, AMATEM Kl., İstanbul.

*Bu yazı SAMAY 98 adı verilen araştırmanın sonuçlarından derlenmiştir. Araştırmaya Mehmet Bekaroğlu, Tuncay Besim, Hakan Coşkunol, Recep Çalık, Orhan Doğan, Yunus Emre Evlice, M. Kadri Gücer, Hayrettin Kara, İsmet Kırpınar, Aytekin Sır, Emin Önder, Aytül Özkürkçügil, Hakan Toksöz, Berna Uluğ, Süheyla Ünal, Çınar Yenilmez katılmıştır.

GİRİŞ

Sigara, alkol ve madde kullanım yaygınlığı ile ilgili çalışmalar son yıllarda ülkemizde de artmaktadır. Yapılan araştırmaların büyük çoğunluğu yerel çalışmalardan ibarettir. Araştırmaların önemli bir kısmının yöntemleri ise farklılıklar göstermekte, bu nedenden dolayı farklı illerde yapılan çalışmalar arasında karşılaştırma yapmak olanaksız hale gelmektedir.

İstanbul'da dört okulla sınırlı olarak, 1991 yılında 1500 lise öğrencisi ile yapılan bir anket çalışmasında yaşam boyu en az bir kez kullanım yüzdesi sigara ve alkol dışında herhangi bir madde için %2.6, sigara için %15.7, alkol için %27.6, esrar için ise %0.7 olarak bulunmuştur (Özer 1991). ESPAD (Avrupa Alkol Madde Okul Projesi) isimli araştırmaya Türkiye, İstanbul'da yapılan bir araştırmayla katılmıştır. 1995 yılında 15 ayrı okulda 2800 öğrenci ile yürütülen bu çalışmada yaşam boyu herhangi bir maddeyi kullanma %7, esrar %4, uçucu madde ise %3.8 olarak saptanmıştır (Yazman 1995). 1995 yılında Sağlık Bakanlığı tarafından 7 ayrı ilde yürütülen bir çalışma yapılmıştır (Sağlık Bakanlığı 1995). Liselerde yapılan bu çalışmada yaşam boyu alkol dışı psikoaktif madde kullanım oranının %3.5 civarında olduğu bildirilmiştir.

İstanbul'da yürütülen bir başka çalışma ise "Gençlik Anketi" adını taşımaktadır. Bu anket 62 okulda 6800 öğrenci ile yapılmıştır. Yaşam boyu sigara kullanımı %29.4, son bir ay içinde alkol kullanımı %34.2, son bir ay içinde en az iki kez alkol alanların oranı %7.9, yaşam boyu en az bir kez sarhoş olanların oranı %30.4, yaşam boyu esrar kullanım oranı %4.2, yaşam boyu uçucu madde kullanım oranı %4, yaşam boyu eroin ve koka-in kullanımı ise %0.8 olarak saptanmıştır (Ögel ve Tamar 1996). Öğrencilerin %6'sı alkolü bırakmakta zorlandıklarını belirtmişlerdir.

Antalya kent merkezi lise son sınıf öğrencilerini kapsayan bir anket çalışmasında son bir ay içinde sigara kullanımı %20.4, alkol kullanımı %5.4, bağımlılık yapıcı herhangi bir madde kullanım oranı ise %1.4 olarak bulunmuştur (Karakılınç 1996). Muğla'da lise 1,2 ve 3. sınıflarda yapılan anket çalışmasında ise 2900 öğrenci değerlendirmeye alınmıştır. Son bir ay içinde sigara kullanım oranı %13.5, alkol kullanımı %3.1, diğer maddeleri kullananların oranı ise %0.3 olarak bulunmuştur (MUGEV 1997).

Madde kullanım yaygınlığı hakkında daha kapsamlı bilgiler edinmek, koruyucu çalışmalar

için de gerekli ve önemli bir adımdır. Bu tür araştırmaların yıllar içinde yinelenmesi de artış hızını bizlere gösterebilir. Bu amaçla Türkiye'nin 15 ayrı ilinde standart yöntem ve araçlarla sigara, alkol ve madde kullanım yaygınlığı ve özelliklerini değerlendirecek bir çalışma planlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın hedef kitlesi 15-17 yaş grubudur. Bu grubun seçimindeki temel neden bu yaştaki gençlerin halen okulda öğrenim görüyor olması ve alkol ya da madde denemek ya da kullanmak için çok küçük olmamalarıdır.

Ülkemizde bu yaş grubu daha çok lise ikinci sınıfı oluşturmaktadır. Bu nedenle araştırma lise ikinci sınıflarda yürütülmüştür. Daha önce yapılan benzer araştırmalarda da aynı yaş grubunun değerlendirilmiş olması, karşılaştırmaya olanak tanımıştır.

Araştırmada kullanılan anket formu ülkemizde daha önce bu amaçla kullanılan anket formlarından derlenmiştir. Anket 8 bölümden oluşmaktadır. Bölümler sosyodemografik bilgiler, okul yaşamı, ebeveyn bilgileri, sigara ve alkol kullanımı, sigara ve alkol dışında kalan maddelerin kullanımını ve tutumla ilgili bölümleri içermektedir.

Araştırmaya Adana, Ankara, Antalya, Denizli, Diyarbakır, Eskişehir, Erzurum, İstanbul, İzmir, Kocaeli, Malatya, Muğla, Sivas, Trabzon, Van illeri alınmıştır. İl temelinde seçim yapılmasının ve genel Türkiye örnekleminin seçilmemesinin en önemli nedeni araştırmaya katılan illerin kendi içinde değerlendirme yapabilmesini sağlamaktır.

Örneklem her ilde sınıf temelinde seçilmiştir. Örneklem büyüklüğü uygulanacak form sayısına göre belirlenmiş, her ildeki öğrenci ve sınıf sayısı bulunarak il başına düşen sınıf sayısı saptanmıştır. Sınıf sayılarının genel örneklem büyüklüğüne oranı hesaplanmış ve elde edilen katsayı uyarınca, rastgele bir sıradan başlamak koşuluyla sınıflar belirlenmiştir. Sınıf büyüklüklerinin farklı olması düşük sayıda öğrenci içeren sınıfların "fazla temsil" (overrepresented) edilmesine yol açabilir. Ancak tüm veri içinde bunun çok önemli olmayacağı inancındayız.

Araştırma, 1998 yılının Nisan ve Haziran aylarında yürütülmüş, ancak Ankara'da karşılaşılan bazı zorluklar nedeniyle çalışma 1998 yılının Eylül ve Ekim aylarında tamamlanabilmiştir. An-

TABLO 1. Sigara, Alkol Kullanımı ve Sarhoş Olma Oranlarının İllere Göre Dağılımı.

	Görüşülen kişi sayısı	Yaşam boyu en az bir kez sigara kullanım oranı	Son bir yıl içinde en az bir kez sigara kullanım oranı	Son bir ay içinde en az bir kez sigara kullanım oranı	Son bir ay içinde en az bir kez alkol kullanım oranı	Yaşam boyu en az bir kez sarhoş olma oranı
Adana	1162	%54,0	% 39,9	% 26,7	% 14,1	%25,3
Ankara	2159	% 58,5	% 42,2	% 25,0	% 13,0	% 25,2
Antalya	810	% 63,4	% 48,8	% 33,6	% 24,9	% 35,5
Denizli	570	% 63,4	% 45,7	% 27,9	% 14,6	% 20,0
Diyarbakır	617	% 71,6	% 58,9	% 39,0	% 4,4	% 9,2
Erzurum	372	% 66,5	% 52,5	% 35,9	% 6,6	% 11,1
Eskişehir	874	% 72,9	% 58,7	% 42,7	% 21,3	% 30,3
İstanbul	7341	% 64,9	% 49,5	% 32,3	% 17,9	% 27,9
İzmir	1926	% 63,6	% 49,1	% 32,6	% 27,9	% 39,7
Kocaeli	672	% 65,7	% 50,8	% 35,5	% 21,9	% 28,4
Malatya	650	% 59,1	% 43,0	% 27,7	% 8,0	% 13,9
Muğla	180	% 60,1	% 44,4	% 32,3	% 25,2	% 26,7
Sivas	476	% 67,7	% 50,2	% 31,2	% 8,2	% 11,0
Trabzon	426	% 65,2	% 48,6	% 30,6	% 9,3	% 13,9
Van	264	% 67,6	% 55,5	% 40,9	% 9,2	% 12,0
Genel	18599	% 63,9	% 48,6	% 31,7	% 17,3	% 26,6

ketler, her ilde araştırmanın sorumlusu olarak belirlenen uzmanın kontrolünde seçilen anketörler aracılığıyla yapılmıştır. Anketörler önceden belirlenen kılavuza göre eğitilmişlerdir. Uygulama sırasında güvenilirliği artırmak için sınıf öğretmenlerinin bulunmamasına özen gösterilmiştir. Anketler isim verilmeden doldurulmuş ve karışık olarak toplanmıştır. Anket formunun doldurulması yaklaşık bir ders saatini almaktadır. Toplanan formların değerlendirilmesi optik okuyucu aracılığıyla yapılmıştır.

Bölgelere toplam 28,496 anket gönderilmiş ve 20,245 anket geri dönmüştür. Geri dönüş oranı %72'dir. Bu oran Ankara ve İzmir'de en düşük düzeydedir.

Anket formu içinde yer alan ve olmayan bir maddenin kullanımının sorulduğu kontrol sorusuna olumlu yanıt verilen anketler geçersiz olarak değerlendirilmiştir. Kontrol sorusuna olumlu yanıt verme oranı %8.2'dir. Geçerli anket sayısı 18,599'dur.

Anketin güvenilirliğini değerlendirmek için benzer sorulara verilen farklı yanıtların oranı saptanmaya çalışılmıştır. Yaşam boyu en az bir kez madde kullanımına "hiç" yanıtı verenler arasında, "bu maddeleri ilk kez kaç yaşında kullandınız?" sorusuna "hiç" yanıtı vermeyenlerin ("kullandım" diyenlerin) yüzdesi araştırılmıştır. Bu yüzde sigara kullanımı için %4.3, esrar kullanımı

için %1, uçucu madde ve eroin kullanımı için %0.7 bulunmuştur.

Tutarlılığı değerlendiren başka bir ölçüt ise madde kullanımına ilişkin yanıtların sorulan dönemler arasında belli bir uyumluluk göstermesidir. Bir başka deyişle, "yaşam boyu hiç kullanmadım" diyenlerin, doğal olarak son 30 gün içinde de kullanmadıklarını belirtmelerini bekleriz. Bu açıdan bakıldığında yaşam boyu sigara kullanmadığını belirtenlerin %1.3'ü, esrar ve eroin kullanmadığını belirtenlerin %0.4'ü ve uçucu madde kullanmadığını belirtenlerin %0.3'ü son 30 gün içinde söz konusu maddeleri kullandığını belirtmişlerdir. Boş bırakılan soru oranı sigara kullanımı için %0.4, esrar kullanımı için %0.5, uçucu madde kullanımı için %0.6 ve eroin kullanımı için %0.7'dir.

Genel olarak bakıldığında öğrencilerin 8674'ü kız, 9846'sı erkekti. Öğrencilerin çoğunluğu 15 ila 17 yaşları arasındaydı. Medyan (ortanca) 16 yaş idi. Kızların %42.2'si, erkeklerin ise %44.4'ü 16 yaşındaydı.

BULGULAR

Sigara kullanımı: Öğrenciler arasında yaşam boyu en az bir kez sigara kullanma oranı %63.9 bulunmuştur (Tablo 1). Yaşam boyu en yüksek sigara içme oranı Eskişehir'de saptanmıştır. Eskişehir'i sırasıyla Diyarbakır, Sivas ve Van takip

TABLO 2. Yaşam Boyu En Az Bir Kez Esrar, Uçucu Madde ve Diğer Uyuşturucu, Uyarıcı Madde Kullanım Oranlarının İllere Göre Dağılımı.

	Görüşülen kişi sayısı	Yaşam boyu en az bir kez esrar kullanım oranı	Yaşam boyu en az bir kez uçucu madde kullanım oranı	Yaşam boyu en az bir kez uyuşturucu, uyarıcı madde kullanım oranı
Adana	1162	%3,2	% 6,70	%3,1
Ankara	2159	%1,7	% 5,80	% 2,2
Antalya	810	%3,2	% 11,10	% 4,3
Denizli	570	% 2,4	% 9,10	% 3,0
Diyarbakır	617	%3,6	% 3,80	% 1,7
Erzurum	372	%1,7	% 8,60	% 1,1
Eskişehir	874	%2,2	% 11,90	% 3,1
İstanbul	7341	% 3,5	% 8,60	% 3,2
İzmir	1926	% 4,0	% 11,10	% 4,0
Kocaeli	672	% 2,5	% 12,80	% 2,3
Malatya	650	%0,6	% 7,10	% 1,4
Muğla	180	%3,4	% 12,90	% 3,4
Sivas	476	%1,9	% 12,40	% 2,5
Trabzon	426	%1,6	% 7,70	% 1,1
Van	264	%1,5	% 8,40	% 1,2
Genel	18599	%3,6	% 8,60	% 3,3

etmektedir. Yaşam boyu en az bir kez sigara içme Adana’da en düşük oranda bulunmuştur.

Son 12 ayda öğrencilerin %48.6’sı en az bir kez sigara içmişlerdir. Son 12 ayda en az bir kez sigara içme oranı Diyarbakır’da en yüksek bulunmuştur. Eskişehir, Van ve Erzurum son 12 aylık sigara içme oranları yüksek olan diğer illerdir. Son 12 ayda en az bir kere sigara içmeye ilişkin en düşük oran yine Adana’da bulunmuştur. Adana’yı benzer şekilde Ankara, Malatya ve Muğla takip etmektedir.

Son 30 günde sigara içenlerin oranı %31,7 bulunmuştur. Son 30 günde sigara kullanma oranları en yüksek Eskişehir, Van, Diyarbakır ve Kocaeli’dedir. En düşük oranlar ise sırasıyla Ankara, Adana, Malatya ve Denizli’de saptanmıştır.

Günlük kullanım açısından değerlendirildiğinde öğrencilerin %22’sinin her gün sigara içtikleri tespit edilmiştir. Bu da beşte birinden fazlasında her gün sigara kullanımı olduğunu göstermektedir. Ayrıca %3.9’unun günde 11-20 tane, %2.7’sinin günde bir paketten fazla sigara içtikleri görülmüştür. Yoğun ve düzenli sigara kullanımı olan öğrenci oranının %6.6 olduğu söylenebilir.

Alkol kullanımı: Genelde son 30 günde alkol kullandığını bildirenlerin oranı %17.3 bulunmuştur. Son 30 gün içinde alkol kullanımının en sık olduğu il İzmir’dir. Bu ili sırasıyla Muğla,

Antalya ve Kocaeli izlemektedir. Diyarbakır, Erzurum ve Malatya’da son 30 gün için bildirilen alkol kullanım oranları düşük bulunmuştur.

Buna karşılık her gün alkol kullanımına bakıldığında en yüksek oran Van’da görülmüştür (%2.1). Benzer şekilde Erzurum’da da her gün alkol kullanma oranı birçok ile göre daha yüksektir (%1.2). İzmir, Antalya, Ankara, Denizli ve Adana her gün alkol kullanımının yüksek olduğu illerdir. Her gün alkol kullanımına ilişkin en düşük oranlar Kocaeli ve Malatya’da bulunmuştur (her ikisi de %0.2). Genel örneklem içinde haftada en az bir kez alkol kullanma oranı %9 olarak bulunmuştur.

Anketi yanıtlayan öğrencilerin %26.5’inin yaşam boyu en az bir kez sarhoş oldukları saptanmıştır. Yaşam boyu hiç sarhoş olmadığını söyleyenlerin oranının Diyarbakır, Sivas ve Erzurum’da belirgin olarak daha yüksek olduğu görülmüştür. Yaşam boyu sarhoş olma oranı en yüksek İzmir’de saptanmıştır.

En sık olarak yaşam boyu 1-2 kez sarhoş olma (%14.8) bulunmuştur. Yaşam boyu 20 kez veya daha fazla sarhoş olma yüksek bir kullanım düzeyi olarak kabul edilecek olursa bu oran yine en yüksek olarak İzmir’de bulunmuştur. Van’da ise 40 kez veya daha fazla sarhoş olma oranı %2 gibi diğer illere göre yüksek bir oranda saptanmıştır. Bu da bu ilimizde yaşam boyu sarhoş olma yüzdesi diğer illere göre düşük olsa da fazla

TABLO 3. Son Bir Yıl İçinde Eroin, Kokain, Benzodiazepin ve Akineton Kullanım Oranlarının illere Göre Dağılımı.

	Görüşülen kişi sayısı	Son bir yıl içinde en az bir kez eroin kullanım oranı	Son bir yıl içinde en az bir kez kokain kullanım oranı	Son bir yıl içinde en az bir kez benzodiazepin kullanım oranı	Son bir yıl içinde en az bir kez Akineton kullanım oranı
Adana	1162	%2,5	% 2,1	% 3,8	%2,5
Ankara	2159	%1,6	%1,4	%2,5	%1,1
Antalya	810	%2,5	%2,2	%4,2	%1,9
Denizli	570	%1,3	%1,7	%3,8	%1,8
Diyarbakır	617	%0,5	%0,5	%1,2	%0,5
Erzurum	372	%0,008	%0,9	%1,6	%0,6
Eskişehir	874	%1,2	%1,3	%4,2	%1,2
İstanbul	7341	%1,6	%1,2	%3,1	%1,3
İzmir	1926	%1,6	%1,8	%4,6	%1,9
Kocaeli	672	%0,8	%0,004	%3,6	%0,9
Malatya	650	%0,8	%0,008	%1,8	%0,4
Muğla	180	%4,1	%0,04	%5,1	%0,03
Sivas	476	%0,8	%1,0	%2,5	%1,0
Trabzon	426	%0,5	%0,5	%2,1	%0,2
Van	264	%0,004	%0,008	%0,012	%0,008
Genel	18599	%1,6	%1,4	%3,3	%1,5

sayıda sarhoş olmanın göreceli olarak yüksek olduğunu göstermektedir.

Esrar kullanımı: Yaşam boyu en az bir kez esrar kullanımı %0.5 ile %4 arasında değişmektedir (Tablo 2). Esrar kullanımı olmayan il yoktur. Genel örneklem içinde yaşam boyu 10 kereden fazla esrar kullanma sıklığı %0.6'dır. Yaşam boyu 10 kez ve üstü esrar kullanımı %0-2.3 arasında bulunmuştur. Trabzon'da 10 kez veya daha fazla esrar kullanımı hiç görülmemiştir. Buna karşılık Muğla'da bu oran %2.3 bulunmuştur. Bu oran İzmir'de %0.8 ve İstanbul'da %0.7 iken Kocaeli ve Malatya'da %0.2'dir. Yaşam boyu esrar kullanımının en sık görüldüğü iller İzmir, İstanbul ve Diyarbakır'dır. Malatya, Erzurum ve Trabzon'da bu oranlar düşük olarak bulunmuştur.

Uçucu madde kullanımı: Yaşam boyu en az bir kez uçucu madde kullanımı değişik illerde %3.9 ile %12.8 arasında görülmektedir. Öğrencilerin %5'i yaşam boyu 1-2 kez uçucu kullandığını bildirmiştir. 10 kez ve üstü kullananların oranı %1.3'tür. 10 kez ve üstü kullanım %2.8 ile en fazla Kocaeli'de görülmüştür. Bunu %2.5 ile Sivas, %2.3 ile Muğla, %2.2 ile Eskişehir ve %2 ile İzmir izlemektedir. Uçucu madde kullanımı en sık Muğla'da görülmüştür. Bunu sırasıyla Kocaeli, Sivas, Eskişehir, Antalya ve İzmir izlemektedir.

Diğer maddeler: Genel olarak uyuşturucu-uyarıcı madde kullanıp kullanmadığına ilişkin

soruya evet yanıtı verenler en yüksek oranda Antalya, İzmir ve Muğla'da bulunmuştur.

Eroin kullanım sıklığı son 12 ay için %0.4 ile %3.9 arasında değişmektedir (Tablo 3). Eroin kullanımı en sık Muğla, Antalya ve Adana'da saptanmıştır. Eroin kullanımı en düşük Diyarbakır ve Van'da saptanmıştır.

Son 12 ay içinde kokain kullanımı en yüksek Muğla'da görülmüştür. Bunu Antalya ve Adana izlemektedir. Son 30 günde kokain kullanımı ise en düşük Antalya ve Diyarbakır'da saptanmıştır. Antalya son 12 ayda en yüksek kokain kullanımı olan illerden biri olduğu halde, son 30 günde kokain kullanımının en düşük illerden biri olması dikkat çekici bir bulgudur.

Benzodiazepin kullanım oranları son 12 ay için %1.1 ile %5.1 arasında değişmektedir. En yüksek kullanım oranı Muğla'da saptanmıştır. Bunu sırasıyla İzmir, Antalya ve Eskişehir izlemektedir. En düşük kullanım oranları Diyarbakır ve Van'da saptanmıştır. En yüksek Akineton kullanma oranları ise Muğla ve Adana'da saptanmıştır. En düşük Akineton kullanımı ise Trabzon'da bulunmuştur.

TARTIŞMA

Madde kullanım bozuklukları ve bağımlılığıyla ilgili yapılan tüm çalışmaların zorluklarını ve kısıtlılıklarını bu çalışma da taşımaktadır. Bunlar

arasında anketlere doğru olmayan yanıt verme, anket sırasında okulda bulunmama, başarısız öğrencilerin tek bir sınıfta toplanması gibi yöntemle ilişkin sorunlar sayılabilir. Ancak elde edilen bulguların Türkiye’de madde kullanımı ve bağımlılığı konusunda önemli birer yol gösterici olacağına inanıyoruz.

Doğal olarak sonuçlar Türkiye genelini yansıtmaktan uzaktır. Ancak anketin 15 ilde yapılması Türkiye için de önemli ipuçları sunulmaktadır.

Yaşam boyu en az bir kez sigara kullanım oranlarının oldukça yüksek olması dikkat çekicidir. En düşük oranların bulunduğu illerde dahi gençlerin yarısından fazlası sigara kullanmıştır. Son 12 aylık oranlar, yaşam boyu en az bir kez sigara içme oranlarına göre düşük olmakla birlikte, iller arasındaki farkın daha azalmış olduğu görülmektedir. Genç nüfus içinde bu kadar yüksek oranda sigara kullanımının olması önlemlerin gerekliliğini göstermektedir. Alkol kullanımının ise batı bölgesinde ve büyük illerde yoğunlaştığı dikkati çekmektedir. Bulgular sigara ve alkolden sonra en sık kullanılan maddenin uçucu maddeler olduğunu göstermektedir.

Daha önce yapılan çalışmalarla kıyaslandığında sigara ve alkol kullanım oranlarının benzer olduğu söylenebilir. Öte yandan uçucu madde kullanım oranlarının diğer araştırmalardan yüksek bulunması dikkat çekicidir. Yöntem farklılıkları olmasına karşın uçucu madde kullanım oranının bu kadar yüksek ve farklı çıkması, bu maddelerin kullanımının yaygınlığının artışı bize düşündürülebilir.

Muğla ve İzmir illerinde tüm madde kullanımının diğer illere göre daha yüksek olması dikkati çekmektedir. Her ilde belirli oranda esrar kullanımı varken, bu oran en yüksek İzmir’de bulundu.

Diyarbakır ve Van illerinde eroin kullanımının düşük olması ampirik gözlemlerle uyusmamaktadır. Ancak daha önce yapılan çalışmalarda bu illerde madde kullanmaya başlama yaşının daha geç olduğu bulunmuştur. Araştırmamızda lise çağındaki gençler arasında madde kullanımı araştırıldığı için, bu illerde eroin kullanımının düşük çıkması beklenebilir (Ögel ve ark. 1998).

Genel olarak bakıldığında kokain kullanımı oldukça düşük oranda bildirilmiştir. Buna karşılık kullanımın kimi illerde yüzde birin üstünde olması önemli bir tehlikeyi göstermektedir. Eroin kullanımının özellikle Muğla, Antalya ve Adana’da oldukça yüksek oranlarda olduğu bildirilmektedir. Daha önce yapılan çalışmalara göre İstanbul ilinde eroin kullanımının önemli oranda artması da dikkat çekicidir.

Coğrafi dağılıma bakıldığında esrar kullanımının Diyarbakır ve Trabzon dışında liman ve limana yakın şehirlerde yüksek olduğu görülmektedir.

Araştırmanın aynı yöntemlerle tekrarlanması büyük önem taşımaktadır. Böylece Türkiye’de yıllar içinde gelişen eğilimler göz önüne serilebilecek, alınması gereken önlemler daha net olarak ortaya konabilecektir. Bu çalışmayla birlikte, benzer yöntemle yapılmış daha genç nüfusu, örneğin ortaokul öğrencilerini kapsayan araştırmaların da yapılmasının gerekli olduğu inancındayız.

KAYNAKLAR

Karakılınç Ç (1999) Antalya kent merkezindeki liselerin son sınıflarında okuyan öğrencilerin psikoaktif madde kullanım durumu. Sigara ve Sağlık Ulusal Kongresi, Kongre Kitabı, İstanbul, s. 30.

MUGEV (Muğla Uyuşturucu Gözlemevi) (1997) Lise öğrencilerinde sigara, alkol ve uyuşturucu maddelerle ilgili bilgi, tutum ve davranışların belirlenmesi anketi. Yayınlanmamış rapor.

Karakılınç H (1996) Antalya kent merkezindeki liselerin son sınıflarında okuyan öğrencilerin psikoaktif madde kullanım durumu. Yayınlanmamış araştırma.

Ögel K, Tamar D (1996) Uyuşturucu Maddeler ve Bağımlılık Okul Eğitim Paketi, Öğrenci Anketi Bulguları, AMATEM-Özel Okullar Derneği Yayını, Prive Ltd., İstanbul, s:12-23.

Ögel K (ed) (1998) Madde Kullanıcılarının Özellikleri, 3P Dergisi, ek sayı: 3.

Özer ÖA (1991) Ortaöğrenim öğrencilerinin psikoaktif madde kullanımına yaklaşımı ve demografik özellikler. Uzmanlık tezi, Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi, İstanbul, s.18-34.

Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Ruh Sağlığı Daire Başkanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, WHO (1995) Lise öğrencilerinde sigara, alkol ve uyuşturucu maddelerle ilgili bilgi, tutum ve davranışların belirlenmesi projesi. Yayınlanmamış rapor.

Yazman Ü (1995) Lise gençliğinin psikoaktif maddelere bakışı ve kullanım oranlarının Türkiye-İstanbul örneği ile incelenmesi. Uzmanlık tezi, Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi, İstanbul, s. 16.